

Aspecte ale receptării unor xenisme în limba română actuală

Maria OSIAC

Contactul dintre idiomuri, direct sau indirect, realizat pe cale orală sau scrisă, de natură populară sau livrescă determină, în mod firesc, preluarea unor unități lexicale dintr-o limbă „donatoare” într-o limbă „receptoare”.

Româna s-a dovedit a fi, de-a lungul istoriei sale, receptoare a unor influențe dintre cele mai diferite, lexicul ei îmbogățindu-se considerabil cu termeni de diverse origini și, la rândul ei, a împrumutat unități lingvistice idiomurilor cu care a venit în contact.

Influențele străine asupra vocabularului românesc sunt, în ultima vreme, considerabile. În plin proces de globalizare, ele sunt firești și, de multe ori, își dovedesc utilitatea. Transformările de natură socială, economică, științifică și tehnică, politică sau culturală din perioada actuală duc la înregistrarea unui număr tot mai mare de împrumuturi lexicale care continuă procesul de modernizare a limbii române. Mulți termeni străini se dovedesc a fi efectiv necesari: denumesc realități nou apărute, care nu au corespondent în limba română, precizează mai bine sensul sau au avantajul unui corp fonetic mai redus, al circulației internaționale, al expresivității. Alții dublează însă inutil cuvinte românești ori alte împrumuturi ceva mai vechi, nefiind decât o marcă a snobismului, a mimetismului, a comodității sau a necunoașterii bogatelor resurse și valențe ale limbii noastre. Iată de ce este necesară o atitudine realistă, tranșantă, dar moderată, care să facă distincția – în „avalanșa” de termeni noi de proveniență străină, cărora dicționarele abia le mai fac față – între împrumuturile „necesare” și cele „de lux”, între avantajele folosirii primelor și efectele dăunătoare ale celor din urmă.

Multe dintre împrumuturile lingvistice s-au adaptat fonetic, ortografic, morfologic și semantic: fr. *compositeur* > rom. *compozitor*, fr. *célibataire* > rom. *celibatar*, it. *scadenza* > rom. *scadență*, it. *acquaforte* > rom. *acvaforte*, engl. *hands* > rom. *henț*, engl. *offside* > rom. *ofsaid*, germ. *Abziehbild* > rom. *abțibild*, germ. *Stecker* > rom. *ștecăr*, rus. *magistral* > rom. *magistrală*.

Altele însă, de dată mai recentă, au fost preluate ca atare, cu forma și sensul lor etimologic, neadaptându-se (poate, deocamdată) la sistemul limbii române. Acestea sunt cunoscute sub denumirea de *xenisme*, o clasă din ce în ce mai bogată, deschisă, în care intră anglo-americanisme: *aftershave*, *all right*, *babysitter*, *banking*, *bodyguard*, *cash*, *chat*, *cheeseburger*, *chips*, *cool*, *copywriter*, *dance*, *desktop*, *discount*, *e-mail*, *exit-poll*, *fast-food*, *fitness*, *full-time*, *hamburger*, *hard-disk*, *horror*, *hotdog*, *hotline*, *house*, *ice tea*, *jackpot*, *job*, *jogging*, *laptop*, *link*, *look*, *mall*, *marker*, *minimarket*, *modelling*, *party*, *planing*, *prime-time*, *puzzle*, *roaming*, *scrabble*, *second-hand*, *shopping*, *showbiz*, *skateboard*, *snack-bar*, *staff*, *sticks*, *summit*, *superman*, *surfing*, *talk-show*, *toner*, *T-shirt*, *walkman*; termeni din franceză: *aide-mémoire*, *à la longue*, *à la russe*, *bain-marie*, *bordeaux*, *café-concert*, *café-frappé*, *chateaubriand*, *chou à la crème*, *ciné-vérité*, *déjà-vu*, *deux-pièces*, *en détail*, *fondou*,

fondue, loisir, parti-pris, porte-bonheur, spectacol-coupé, wagon-lit; din italiană: *broccoli, cappuccino, ciao, da capo al fine, dolce, espresso, mortadella, mozzarella, paparazzo, pizza, ravioli, tiramisù*; din portugheză: *bossa-nova, piranha*; hispanisme: *avocado* (fruct și plantă), *cha-cha-cha, flamenco, macho, mallorquin, mariachi, picaro*; din latină: *angor (pectoris), axis mundi, captatio benevolentiae, curriculum, curriculum vitae, laudatio, magna cum laude, mea culpa, modus vivendi, mutatis mutandis*; unele cuvinte de origine germană: *ausländer, lohn, müsli, pickhammer, weltanschauung*, grecească: *hybris, paideia*, rusă: *gulag, perestroika*, japoneză: *ninja* ș.a.

Facem mențiunea că toate xenismele de mai sus sunt unități lexicale nou introduse în cea de-a doua ediție a DOOM.

Multe dintre ele sunt utilizate în limbajul științei, al calculatoarelor îndeosebi, în cel al publicității, în domeniul financiar-bancar. După cum se observă însă, unele dintre ele au intrat chiar în limbajul cotidian, normarea scrierii, a rostirii, a flexiunii (sau, de cele mai multe ori, a lipsei de flexiune a acestora) impunându-se. Au pătruns chiar pe tarabele din piață, unde, cu puțin timp în urmă, ni se propunea nu o reducere de preț, ci un *discount*, în cazul cumpărării unei cantități ceva mai mari de fructe!

Cuvinte ca: *advertising* (pron. *advertáizing*), *airbag* (pron. *érbeg*), *banner* (pron. *bénăr*), *babysitter* (pron. *bebisítăr*), *business* (pron. *bíznis*), *catering* (pron. *kéitáring*), *chat* (pron. *cet*), *cheeseburger* (pron. *cízburgăr*), *chou à la crème* (pron. *șu a la crem*), *copyright* (pron. *cópiráit*), *country* (pron. *cántri*), *cutter* („cuțit”, pron. *cátăr*), *dealer* (pron. *dilăr*), *DJ* (pron. *digéi*), *duty-free* (pron. *dúitifri*), *fairplay* (pron. *férplei*), *fast-food* (pron. *fastfúd*), *feedback* (pron. *fidbec*), *föhn* (pron. *fôn*), *gigolo* (pron. *jigoló*), *hacker* (pron. *hécăr*), *jacuzzi* (pron. *ğacúzi*), *job* (pron. *ğob*), *ketchup* (pron. *chéčap*), *kitsch* (pron. *chič*), *leasing* (pron. *lízing*), *live* (pron. *laiv*), *loisir* (pron. *loazir*), *LP* (pron. *elpi*), *macho* (pron. *máčo*), *make-up* (pron. *méicap*), *marker* (pron. *márcăr*), *masseur* (pron. *masör*), *mouse* (pron. *maüs*), *mozzarella* (pron. *moțaréla*), *outsider* (pron. *áútsaidăr*), *paparazzo* (pron. *paparáto*), *play-back* (pron. *pléibec*), *pole-position* (pron. *polpozišn*), *pub* (pron. *pab*), *puzzle* (pron. *pázál*), *quiproquo* (pron. *cviprocvó*), *rating* (pron. *réiting*), *rapper* (pron. *repăr*), *remember* (pron. *rimémbăr*), *science-fiction* (pron. *sáians ficșán*), *scrabble* (pron. *scrébál*), *showbiz* (pron. *șoúbíz*), *site* (pron. *saít*), *summit* (pron. *sámit*), *talk-show* (pron. *tócșoü*), *tête-à-tête* (pron. *tetatét*), *xeres* (pron. *héres*) etc. sunt din ce în ce mai des folosite, scrierea și rostirea lor corectă constituind o problemă mai ales pentru cei care nu cunosc limbile din care provin acești termeni, îndeosebi engleza, anglo-americanismele dominând clar clasa xenismelor.

Unele xenisme prezintă forme scrise duble, acceptate, deopotrivă, de norme:

off-line/offline;
on-line/online;
rock-and-roll/rock'n-roll.

Alteori, numai rostirea prezintă forme aflate în variație liberă:

airbus – în pronunție englezească, *érbas*; în varianta franceză, *erbüs*;
bluejeans – în pronunție englezească, *bluginz*; în română, *blúgins*;
bodyguard – pronunțat *bódigard* sau *bádigard*;
e-mail – pronunțat *imeil* sau *imeil*.

Mai rar sunt admise, în variație liberă, atât dubletele ortografice, cât și cele ortoepice:

standby/stand-by, pronunțat *sténdbaï*, dar și *stendbái*.

De cele mai multe ori, româna adoptă, la ora actuală, atât scrierea, cât și rostirea din limbile din care provin cuvintele noi. Constatăm că există însă și unele situații în care se folosesc, deopotrivă, în variație liberă, atât formele din limbile de origine, cât și forme noi, adaptate scrierii și rostirii românești:

bodyguard (angl.)/*bodigard*;   *pickhammer* (germ.)/*picamăr*;
jeans (angl.)/*jeanși*;   *pizza* (it.)/*pizză*.

Termenii adaptați, care nu reproduc forma intactă a etimonului, aparțin clasei neologismelor recente, nu însă și celei a xenismelor.

Dacă pentru o serie de neologisme (cuvinte străine) prima ediție a DOOM (1982) înregistra și recomanda numai variantele „românizate”: *bos*, *brec* (la tenis), *bricabrac*, *cliring*, *cocteil*, *derbi*, *ghem* (termen sportiv), *penalti*, *rosbif*, *rugbi*, *smeș* ș.a., constatăm că noile norme (2005) introduc, alături de acestea, și formele din limbile de proveniență a termenilor, preferându-le:

boss (angl.)/*bos*;   *cocktail* (angl.)/*cocteil*;
break (angl.)/*brec* (la tenis);   *derby* (angl.)/*derbi*;
bric-à-brac (fr.)/*bricabrac*;   *penalty* (angl.)/*penalti*.
clearing (angl.)/*cliring*;

sau adăugându-le primelor:

ghem (angl.) *game*;   *rugbi* (angl.) *rugby*;
rosbif (angl.) *roast beef*;   *smeș* (angl.) *smash*.

Uneori se renunță total la formele adaptate, introducând-se variantele etimologice: *cocher* > *cocker* (angl.), *hipi* > *hippy* (angl.), *jaz* > *jazz* (angl.), *cnocaut* > *knockout* (angl.), *cnocdaun* > *knockdown* (angl.), *luping* > *looping* (angl.), *parching* > *parking* (angl.), *peni* > *penny* (angl.).

Nu de puține ori, **accentuarea** corectă a termenilor de proveniență străină constituie o problemă. Iată, de pildă, variantele corecte ale câtorva dintre cei pe care deseori îi auzim roștiți greșit: *bildungsromán* (nu **bildungsroman*), *commédia dell'árte* (nu **commedía dell'árte*), *gigoló* (nu **gígolo*), *glób-trotter* (nu **glob-tróttter*), *hótdog* (nu **hotdóg*), *incipit* (nu **incipít*, sub influența lui *incepút*), *póp-corn* (nu **pop-córn*), *póp-rock* (nu **pop-róck*), *tiramisù* (nu **tiramísù*); acestora și multor altora li se adaugă nume proprii cum sunt: *Átlas* – personajul mitologic, (nu **Atlás*), *Bogotá* (nu **Bogóta*), *Córdoba* (nu **Cordóba*), *Nicosía* (nu **Nicósia*), *Nobél* (nu **Nóbel*), *Perú* (nu **Péru*).

Ezitări și chiar greșeli se întâlnesc și la **despărțirea în silabe** a unor xenisme. Normele actuale (DOOM 2005: LXXVIII–LXXXIX) prevăd, printre altele, că acele combinații formate din două vocale care au valoarea unui singur sunet, ca în limba de origine, nu se despart: *a-gree-ment* (ee [i]), *coun-try* (ou [a]), *lie-duri* (ie [i]), *ma-seu-rul* (eu [ö]), *tea-mul* (ea [i]); se comportă ca o singură consoană combinațiile de două sau trei litere-consoane din cuvinte cu grafii străine, care notează numai un sunet: *co-cker* (pron. *cócăr*), *ke-tchup* (pron. *chéčap*); două consoane identice, care

notează același sunet ca și consoana simplă se despart, trecând a doua consoană la secvența următoare: *bour-rée*, *for-tis-si-mo*; nu se despart literele-consoane duble din xenisme, care notează sunete distincte de cele notate prin consoana simplă corespunzătoare din limba română: *ma-llor-quin* (ll [l']), *pi-zza* (zz [ʦ]).

Semnalăm formele corecte ale despărțirii în silabe a câtorva xenisme: *deux-piè-ces*, *far-nien-te*, *im-bro-glio*, *lau-de* în locuțiunile latinești *magna cum laude* sau *summa cum laude*.

În ceea ce privește **valoarea morfologică**, cea mai mare parte dintre xenisme aparțin, după cum s-a văzut și din exemplele de mai sus, clasei substantivelor (menționăm și câteva locuțiuni substantivale: *deux ex machina*, *habeas corpus*, *mixtum compositum*, *modus vivendi*, *restitutio in integrum*). Majoritatea sunt de genul neutru. Cele masculine sunt, în principal, nume de persoane: *ausländer*, *biker*, *caudillo*, *chulo*, *cozeur*, *landsknecht*, *mariachi*, *outsider*, *picaro*, *playboy*, *provider*, *rapper*, *rocker*, *sir*, *steward*, *tapeur*, *whig*, cărora li se alătură numele unor unități monetare: *cruzeiro*, *escudo*, *penny*, *peso*, *won* sau de măsură: *baud*, *bushel*, *joul*, *siemens*, *weber*, nume de animale sau rase de animale: *chow-chow*, *cocker*, *setter* și de plante: *avocado*, *broccoli*, *pitchpine*, produse alimentare: *canelloni*, *cheesburger*, *hotdog*, *ravioli* ș.a. Xenismele feminine denumesc persoane: *call-girl*, *milady*, *mistress*, *persona non grata*, dansuri: *bossa-nova*, *malagueña*, *passacaglia*, *seguidilla*, preparate culinare: *fondue*, *mortadella*, *mozzarella*, *pizza*, sunt termeni abstracti: *imago* (în psihanaliză), *laudatio*, *pole-position*, *volta* etc.

Încadrarea la un gen sau altul, care se realizează la substantivele din limba română pe baza manifestărilor sintactice ale genului (DȘL 2005: 231) nu se dovedește totdeauna utilă în cazul xenismelor mai puțin frecvente și foarte recente, deoarece contextele în care se utilizează acestea nu pot fi, de multe ori, ușor selectate: nu e la îndemâna oricărui vorbitor de limba română să aleagă, de pildă, contextele potrivite pentru termenii de proveniență franceză (roștiți identic: *fōdü*) *fondü* („procedeu cinematografic”) – *acest* ~, *aceste* ~, caracteristice neutruului – și *fondue* („preparat culinar”) – *această* ~, context suficient pentru a încadra substantivul la feminin. Pe de altă parte, nici criteriul semantic nu este totdeauna relevant: *bourrée*, *cha-cha-cha*, *flamenco*, *jaleo*, *zapateado*, nume de dansuri, sunt neutre, iar *bossa-nova*, *malagueña*, *seguidilla*, feminine; *angor pectoris* și *delirium tremens*, nume de boli, sunt, primul, feminin, iar al doilea, neutru. Nici criteriul formal nu reprezintă o soluție în stabilirea genului: *piranha*, *ninja* sunt masculine, *cinerama*, *paideia*, feminine, *cha-cha-cha*, *corrigenda*, neutre. Numai consultarea dicționarelor și a materialelor de specialitate poate înlătura ezitățile și eventualele greșeli referitoare la încadrarea corectă a xenismelor la un gen sau altul și de modul specific în care, uneori, flexionează sau nu. Câteva exemple numai: *bossa nova* – cuvânt de origine portugheză, care denumește un dans de origine braziliană, cu ritm de rumbă și melodia ce-i corespunde –, este încadrat la clasa femininelor și formează genitiv-dativul articulat și pluralul cu flexiunea celui de-al doilea element: *bossa-novei*, respectiv *bossa-nove*; *concerto grosso*, substantiv neutru, de asemenea compus (până de curând considerat singular tantum), marchează pluralul la ambele elemente componente, *concerti grossi*, mai greu de format de cei care nu cunosc italiana; *mortadella* este un feminin singular tantum, cu genitiv-dativul *mortadellei*; *milady*, *mistress*, substantive feminine, formează genitiv-dativul articulat *lui milady*,

lui *mistress*; *babysitter* este înregistrat în DOOM ca substantiv de genul feminin, care formează pluralul cu desinența *-e*: *babysittere*, dar și ca masculin: *babysitter*, cu pluralul *babysitteri*.

Formarea pluralului xenismelor-substantive constituie, de multe ori, o dificultate pentru vorbitorii de limbă română.

O parte dintre ele au, la plural, aceeași formă ca la singular: *anglaise*, *avocado*, *cappuccino*, *chartreuse*, *chou à la crème*, *cover-girl*, *cowboy*, *dandy*, *disc-jockey*, *espresso*, *fondue*, *gaucho*, *gigolo*, *kiwi*, *macho*, *mariachi*, *ninja*, *peso*, *picaro*, *piranha*, *seguidilla*, *tiramisù*, *walkie-talkie*.

Majoritatea urmează însă modelele românești de formare a pluralului masculin și feminin, cu desinențe specifice, alături de care, suplimentar, se utilizează uneori și alternanțe fonetice: *auslănderi*, *beatnici*, *bodyguarzi*, *brokeri*, *byți*, *cheeseburgeri*, *copywriteri*, *cozeuri*, *dealeri*, *driveri*, *gafeuri*, *globe-trotteri*, *hackeri*, *hamburgeri*, *hotdogi*, *hunteri*, *outsideri*, *pamperși*, *pizze*, *provideri*, *rangeri*, *rapperi*, *setteri*, *siemenși*, *stewarzi*, *stripperi*, *tapeuri*, *trotteuri*, iar la neutre se adaugă desinența *-uri* (mai rar, desinența *-e*) legată **direct** la cuvintele terminate în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *airbaguri*, *bannere*, *bestselleruri*, *boarduri*, *briefinguri*, *businessuri*, *CD-writere*, *cocktailuri*, *computere*, *digesturi*, *fast-fooduri*, *five o' clockuri*, *gadgeturi*, *harduri*, *jeepuri*, *laptopuri*, *lieduri*, *living-roomuri*, *lookuri*, *outputuri*, *play-backuri*, *puburi*, *ratinguri*, *scherzouri*, *staffuri*, *testere*, *weekenduri* sau **cu cratimă**, în cazul cuvintelor care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română sau a căror finală prezintă deosebiri între scriere și rostire: *body-uri*, *boogie-woogie-uri*, *bleu-uri*, *brunch-uri*, *café-frappé-uri*, *cha-cha-cha-uri*, *cherry-uri*, *kitsch-uri*, *merlot-uri*, *party-uri*, *remake-uri*, *rendez-vous-uri*, *scotch-uri*, *scrabble-uri*, *show-uri*, *site-uri*, *slash-uri*.

Semnalam formele de plural ale anglicismelor masculine *gentleman*, pl. *gentlemen*, *superman*, pl. *supermeni*, *yeoman*, pl. *yeomeni*, *yesman*, pl. *yesmeni*, dar, pe de altă parte, *self-made-man* („autodidact, om ajuns cineva prin forțele proprii”) pl. *self-made-men*. Probabil că – dacă aceste substantive vor fi relativ frecvent folosite – ele vor căpăta peste o vreme formele de singular **gentlemen*, **supermen*, **yeomen*, **yesmen*, **self-made-men* și vom avea pluralul **self-made-meni*, după modelele *congresman*, *recordman* (formele recomandate de prima ediție a DOOM) > *congresmen*, *recordmen* (formele corecte, conform noilor norme), cu pluralul *congresmeni*, *recordmeni*.

Formele de plural din limbile de origine ale unor xenisme sunt preluate uneori în limba română ca forme de singular: *badlands* „teren arid, argilos”, *sticks* „produs alimentar din paste făinoase sub formă de bețișoare crocante”, pluralul românesc marcându-se, încă o dată, prin mijloace specifice: *badlandsuri*, *sticksur*; *cornflakes*, în schimb („produs alimentar din cereale, sub formă de fulgi sau firișoare prăjite”) este preluat și normat ca un neutru plurale tantum. Substantive pluralia tantum sunt și *addenda*, *corrigenda*, *marginalia* (lat.), *graffiti* (it.), deseori interpretate greșit, ca feminine la singular (primele trei) sau neutru singular (ultimul), cu pluralul **graffitiuri*. Uzul înregistrează și forme în care se forțează adaptarea unor forme de număr, cum ar fi, de pildă, pluralul greșit al substantivului invariabil *homeless*, **homeleși*, sau singularul **paparazz* sau chiar **paparate*, reconstituit de la mai des-întrebuințatul plural *paparazzi*, în locul variantei corecte *paparazzo*.

Unele xenisme fac parte din clasa substantivelor cu paradigma incompletă. Defectivele de plural (*dolce farniente, fitness, hotline, house, laudatio, lobby, mea culpa, modelling, mozzarella, pop-corn, standing, showbiz, trompe-l'œil*) sunt mult mai numeroase decât defectivile de singular (*addenda, cornflakes, emendanda, graffiti, llanos, müsli, ravioli*). În noua ediție a DOOM, un număr relativ mare de substantive considerate înainte cu paradigma incompletă apar înregistrate cu forme pentru ambele numere. Formează, astfel, plural, foste singularia tantum cum sunt: *boogie-woogie – boogie-woogie-uri, forfait – forfait-uri, happy-end – happy-enduri, output – outputuri, play-back – play-backuri, romancero – romancerouri*.

În mod asemănător desinențelor neutre de plural, articolul hotărât enclitic se atașează fără cratimă la împrumuturile terminate în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *happeningul, ketchupul, loisirul, holdingul, mementoul, modellingul, musicalul, planningul, rapul, rememberul, showbizul, sombreroul, spleenul, surfingul* și se leagă cu cratimă în împrumuturile a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare sau care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: *acquis-ul, bridge-ul, bungalow-ul, garden-party-ul, hippy-ul, lobby-ul, ole-ul, puzzle-ul, room-service-ul, scratch-ul, spray-ul*. Semnalăm și formele de plural articulat al unor substantive masculine terminate în -y: *dandy-i, gay-i, hippy-i*.

Mai puțin numeroase sunt xenismele adjective invariabile: *beat* „specific beatnicilor” (pronunțat *bit*), *cash, cool, drive-in, dry, fair, folk, full-time, groggy, hippy, horror, live, O.K./OK, punk, second-hand, soul, superlong, topless, underground* (semnalăm formele greșite întâlnite uneori de tipul: *țigară superlongă, țigări superlongi!*).

Unele dintre aceste cuvinte aparțin mai multor clase morfologice: *haine cool* (adjectiv) și *a se tunde cool* (adverb); *emisiune live* (adjectiv) și *a cânta live* (adverb); *mărfuri second-hand* (adjectiv) și *a cumpăra de la second-hand* (substantiv); *plată cash* (adjectiv), *a plăti cash* (adverb), alături de care se înregistrează și substantivul *cash* – „bani gheață, lichidități”, iar altele adaugă noi sensuri celor cu care se întrebunțează de obicei: *groggy* (despre un boxer) „amețit în urma loviturilor puternice primite” și, prin extindere, „luat prin surprindere, care și-a pierdut cumpătul, derutat”, argotic sau familiar e folosit cu sensul „amețit de băutură”. În limbajul familiar de la *folk, punk* s-au format derivatele *folkist, folkistă*, respectiv *punkist, punkistă*.

Consemnăm, de asemenea, valoarea morfologică dublă a xenismelor: *à la carte, à la grecque, à la longue, de facto, en détail, ex aequo, in memoriam, on-line/online, sine die, summa cum laude*, toate locuțiuni adjectivale și adverbiale; *nota bene*, locuțiune verbală și substantiv; *glissando*, adverb și substantiv; sau, mai rar, chiar tripla valoare a altora: *all right*, locuțiune adjectivală, adverbială și interjecție, *O.K./OK*, adjectiv, adverb și interjecție.

Alte xenisme sunt adverbe: *sic, ter, piano-forte* sau locuțiuni adverbiale: *ab initio, ad rem, allegro ma non troppo, de jure, ex abrupto, magna cum laude, per pedes, tale quale*, mai puțin sunt prepoziții: *apud*, conjuncții: *ergo* („deci”) sau interjecții: *vivat!*

Pe lângă aspectele privitoare la fonetică, ortografie și morfologie, vorbitorii de limbă română mai puțin cunoscători de limbi străine se confruntă și cu unele

dificultăți legate de **cunoașterea sensului** a numeroși termeni pe care îi aud sau îi observă frecvent în mass-media și nu numai.

Asemenea dificultăți sunt numai parțial înlăturate de consultarea dicționarelor de specialitate, deoarece acestea nu reușesc totdeauna să țină pasul cu înnoirile ce se produc în limbă cu o uimitoare rapiditate, să le înregistreze și să le lămurească. Iată, spre exemplificare, câteva dintre cuvintele recent intrate și relativ utilizate în limba română, care (încă) nu figurează într-o lucrare de valoare și dimensiunea impresionantă a *Marelui dicționar de neologisme* al lui Florin Marcu (2007):

bodypainting „pictură pe corp”;
CD-player „aparat de citire și redare a informației de pe CD-uri”;
CD-writer „aparat de inscripționare a CD-urilor”;
cheeseburger „un tip de sandvici cu brânză și alte ingrediente”;
desktop „ecran al monitorului de la calculator”;
head hunting „recrutare de experți de înaltă calificare; vânatoare de capete”;
high-priority „prioritate deosebită”;
high-tech (high-technology) „tehnologie de vârf”;
hostel „pensiune; cămin, internat”;
infotainment „divertisment informatic”;
live „în direct; pe viu, activ”;
part-time „cu normă incompletă, cu jumătate de normă; parțial, temporar”;
play-off „joc final dintr-un campionat; joc decisiv, meci de baraj”;
provider „furnizor de servicii de internet”;
stick „mic dispozitiv de stocare a informației digitale”; „deodorant în formă de baton”;
tour-operator „persoană sau companie care organizează excursii”;
user „utilizator, consumator”;
wireless „fără fir; telegrafie fără fir, transmitere prin radio”.

Numai cunoașterea exactă a semnificației termenilor ne va împiedica să formăm construcții pleonastice de tipul: **bani cash* (*cash* „bani gheață, în numerar”), **café-frappé rece* (*café-frappé* „băutură din cafea rece cu înghețată, frișcă”), **exit-pollul realizat la ieșirea din urne* (*exit-poll* „sondaj de opinie realizat la ieșirea de la urne”), **happy-end fericit* (*happy-end* „sfârșit fericit”), **hit de mare succes* (*hit* „slagăr, cântec de succes”), **jackpotul cel mare* (*jackpot* „potul cel mare, la jocurile mecanice”; fig. „mare lovitură”), **laptop portabil* (*laptop* „calculator mic, portabil, având forma unei serviete”), **summit la nivel înalt* (*summit* „întâlnire la cel mai înalt nivel”).

Deși s-a afirmat că sunt extrem de dificil, dacă nu imposibil de identificat, semnalăm și câteva xenisme omonime (Zugun 2006: 316): *break¹* (angl.), s.n. (pl. *breakuri*), „automobil” și *break²* (angl.), s.n. (pl. *breakuri*), „ghem câștigat, la tenis, de un jucător pe serviciul adversarului”; *driver¹* (angl.), s.m. (pl. *driveri*), „conducător al atelajului într-o cursă de trap; jokeu care conduce un sulki; șofer”, *driver²* (angl.), s.n. (pl. *drivere*), „crosă din lemn la jocul de golf; etaj amplificator, cu tuburi sau tranzistori, care atacă cele două etaje ale unui amplificator simetric” și chiar *driver³* (angl.), s.n. (pl. *drivere*), „program în sistemul informatic”; *ole¹* (hisp.), interj., și *ole²* (hisp.), s.n. (pl. *ole-uri*), „dans spaniol interpretat de o singură persoană; melodia corespunzătoare acestui dans”; *roller¹* (angl.), s.m. (pl. *rolleri*), „persoană care se deplasează cu rolele” și *roller²* (angl.), s.n. (pl. *rollere*), „compresor, rolă de ghidare, cilindru de laminor”.

Unele xenisme înregistrează în limba română o serie de mutații semantice: de pildă, angl. *show* „recital de muzică ușoară; spectacol de varietăți, cu muzică, dansuri, momente comice” și-a extins sensul, fiind folosit ironic, peiorativ, ca sinonim cu *scandal*: **A fost mare show aseară la vecini!*; *bodyguard* „gardă de corp” a cunoscut, de asemenea, o extindere a sensului, fiind folosit în prezent cu sensul general de „paznic”; *building*, în schimb, și-a restrâns sensul, utilizându-se în limba română nu cu semnificația din engleză de „clădire, construcție” oarecare, ci numai cu acela de „clădire modernă înaltă, zgârie-nori”.

Aspectele semnalate mai sus sunt definitorii pentru etapa actuală, nu și definitive, tema necesitând a fi continuată și aprofundată pe măsura pătrunderii xenismelor în limba română.

Bibliografie

- Avram 1997: Mioara Avram, *Anglicismele în limba română actuală*, București, Editura Academiei Române.
- Avram 2001: Mioara Avram, *Cuvintele limbii române între corect și incorect*, Chișinău, Editura Cartier.
- DOOM 2005: *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ed. a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic.
- DȘL 2005: *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira.
- Groza 2004: Liviu Groza, *Elemente de lexicologie*, București, Editura Humanitas Educațional.
- Guțu Romalo 2000: Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală. Limba română de azi*, București, Editura Humanitas Educațional.
- Marcu 2007: Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, ediția a IX-a, revăzută, augmentată și actualizată, București, Editura Saeculum Vizual.
- Osiac 2008: Maria Osiac, *Dificultăți ale limbii române*, București, Editura Fundației România de Măine.
- Pană Dindelegan 2002: Gabriela Pană Dindelegan (coordonator), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București.
- Stoichițoiu-Ichim 2001: Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*, București, Editura All.
- Zugun 2006: Petru Zugun, *Xenisme*, în *Comunicare interculturală și integrare europeană*, volum îngrijit de Elena Dănilă, Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu, Iași, Editura Alfa.

Aspectos sobre la recepción de algunos xenismos en el idioma rumano actual

El presente estudio hace referencias a una serie de aspectos que los xenismos (es decir, los préstamos léxicos de palabras extranjeras no adaptadas todavía al sistema de la lengua rumana que son cada vez más numerosas, predominantemente del inglés), ejercen sobre las personas que no conocen el idioma extranjero del cual provienen. Se trata de los aspectos concernientes a: la escritura, la pronunciación, el acento, la separación en sílabas, la inserción en una de las clases morfológicas, la flexión o ausencia de ésta, el conocimiento del sentido y los matices semánticos que soportan, a veces, al entrar en circulación en la lengua rumana actual.

București, România